

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ VILNIAUS PATAISOS NAMUS

2021-06-29 Nr. 4D-2021/1-177
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą dėl Vilniaus pataisos namų (toliau vadinama – Vilniaus PN) pareigūnų veiksmų naudojant specialiąsias priemones.

2. Pareiškėjas skunde (toliau vadinama – Skundas) nurodo, kad:

2.1. 2021-01-18 iškviėtė pareigūnus, nes susižalojo kartu su juo kameroje Nr. 13 buvęs kitas asmuo. Pareigūnas, kuriam Pareiškėjas paaiškino, kas nutiko, ir paprašė, kad būtų suteikta medicininė pagalba, išėjo, o po 10–15 minučių į kamara atėjo jau maždaug 6–10 pareigūnų, visiems kameroje buvusiems nuteistiesiems liepė stotis prie sienų. Pareiškėjas vykdė visus pareigūnų nurodymus, tačiau pareigūnai priėjo prie jo, sudavė keletą smūgių į pilvo sritį, uždėjo antrankius ir išvedė iš kameros. Pareiškėjas buvo nuvestas į laikino sulaikymą kamara, kur jam pareigūnai vėl į pilvo sritį sudavė 6–7 smūgius, o pargriuvus ant žemės į akis papurškė ašarinių dujų;

2.2. Pareiškėjas, kol buvo laikomas laikino sulaikymo kameroje, girdėjo ir kitų asmenų šauksmus, kai šie buvo mušami;

2.3. laikino sulaikymo kameroje jis išbuvo apie dvi valandas: surakintas antrankiais, nieko nematydamas dėl ašarinių dujų poveikio. Vėliau buvo nuvestas pas slaugytoją, tačiau iš skausmo nieko negalėjo jai pasakyti, todėl buvo parvestas į kamara;

2.4. vakare paprašė iškviesti slaugytoją, nes jau galėjo nurodyti ir apibūdinti sužalojimus. Slaugytoja atėjo, tačiau atsisakė užfiksuoti nurodytus sužalojimus ir liepė kreiptis į budinčius pareigūnus, kurie jį ir sužalojo;

2.5. kitą dieną parašė prašymą, kad nuvestų pas gydytoją, tačiau pas gydytoją buvo nuvestas tik sausio 21 dieną. Gydytoja apžiūrėjo visą kūną ir pažymėjo patirtus sužalojimus;

2.6. tą dieną budėję pareigūnai smurtauja jau ne pirmą kartą ir ne tik prieš jį. Pareiškėjas bijo, kad vėl gali būti susidorota su juo be jokios priežasties, dėl nuolatinės baimės ir įtampos nebegali ramiai miegoti, jaučiasi nervingas.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2021 m. vasario 23 d. raštu Nr. 4D-2021/1-177/3D-493 kreipėsi į Vilniaus PN administraciją, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2021 m. kovo

12 d. Seimo kontrolierius gavo Vilniaus PN 2021 m. kovo 12 d. raštą Nr. 9-1402.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. „Informuojame, kad, patikrinus Specialiųjų priemonių panaudojimo prieš suimtuosius (nuteistuosius) registracijos žurnalą, nustatyta, kad 2021-01-18 buvo užregistruoti tarnybiniai pranešimai Nr. 9.106-6 (2), Nr. 9.106-6-1 (2), Nr. 9.106-6-2 (2) „Dėl specialiųjų priemonių panaudojimo“ [...]. Vadovaujantis pareigūnų surašytais, aukščiau nurodytais tarnybiniais pranešimais, informuojame Jus, kad prieš nuteistąjį X [...] 2021-01-18 buvo panaudotos specialiosios priemonės. Pareigūnai panaudojo fizinę prievartą, ašarinį purkštuvą ir antrankius prieš nuteistąjį X, siekdami suvaldyti neprognozuojamą nuteistojo elgesį bei siekdami apsaugoti jį nuo savęs žalavimo.“

4.2. „Taip pat informuojame, kad dėl specialiųjų priemonių panaudojimo 2021-02-17 buvo atliktas tarnybinis patikrinimas „Dėl fizinės prievartos, ašarinio purkštuvo ir antrankių prieš nuteistąjį X“, registracijos Nr. 14-559, kuriame išdėstytos visos aplinkybės susijusios su 2021-01-18 įvykiu bei pateikta visa tarnybinio patikrinimo metu surinkta dokumentinė medžiaga [...].“

4.3. Seimo kontrolieriui pateiktoje tarnybinio tyrimo išvadoje nurodyta, kad 2021 m. sausio 18 d., apie 13 val. 00 min., jaunesnysis specialistas J. V. apėjimo metu pastebėjo, kad gyvenamojoje kameroje Nr. 13 esantis nuteistasis X ketina save žaloti. Apie 13 val. 02 min. pareigūnai užėjo į gyvenamąją kameralę, kur nuteistasis garsiai rėkdamas ir mojuodamas rankomis vartojo necenzūrinius žodžius. Pareigūnas nuteistajam nurodė nusiraminti, liautis vartoti necenzūrinius žodžius, tačiau nuteistasis nereagavo, buvo pakartotinai įspėtas, kad prieš jį gali būti panaudota prievarta teisės aktų nustatyta tvarka, tačiau X į pastabas toliau nereagavo ir pradėjo staigiai ir agresyviai mojuoti rankomis. Siekiant užkardyti neprognozuojamus nuteistojo X veiksmus, buvo panaudotas ašarinis purkštuvai, kitas pareigūnas „užvedė jo rankas už nugaros“, dar kitas pareigūnas uždėjo antrankius. Vilniaus PN 2-ojo gyvenamojo korpuso 1 aukšte visos kameros buvo užimtos, todėl Pareiškėjas buvo nuvestas į Vilniaus PN Priėmimo ir paskirstymo skyriaus laikino sulaikymo patalpą Nr. 3. Nuteistajam nusiraminus, antrankiai buvo nuimti 15 val. 10 min. Po antrankių nuėmimo nuteistasis uždarytas į gyvenamąją kameralę Nr. 13.

Po prievartos panaudojimo nuteistasis buvo palydėtas į Vilniaus PN Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyrių, kur Vilniaus PN Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus bendrosios praktikos slaugytojas atliko nuteistojo pirminę apžiūrą ir išrašė sužaloto asmens medicininę apžiūros pažymą Nr. 75-11. Apžiūros metu nuteistajam konstatuotas abiejų rankų riešų paraudimas, akių paraudimas ir ašarojimas. Sužalojimai atsirado po antrankių bei ašarinio purkštuvo panaudojimo.

4.4. 2021 m. sausio 20 d. Vilniaus PN administracija gavo nuteistojo X skundą Nr. 29-284. Seimo kontrolieriui pateiktas šis skundas (kopija), iš kurio nustatyta, kad nuteistasis tas pačias aplinkybes išdėstė ir Seimo kontrolieriui adresuotame skunde.

4.5. „2021 m. vasario 3 d. buvo peržiūrėta stacionarios vaizdo kameros, esančios 2-ojo gyvenamojo korpuso pirmame aukšte, archyvinė vaizdo medžiaga. Vaizdo medžiagoje matoma, kaip 2021 m. sausio 18 d., 12.56 val., pareigūnai atidaro kameros Nr. 13 duris bei užaina į kameralę. 12.57 val. pareigūnai iš kameros išveda X ir kartu su juo kameroje buvusį Y surakintus antrankiais ir nuveda į Priėmimo ir paskirstymo skyrių. Priėmimo ir paskirstymo skyriaus patalpa Nr. 3 nėra filmuojama vaizdo stebėjimo kameromis, todėl peržiūrėti vaizdo įrašų iš minėtos patalpos nėra galimybės. Vaizdo registratoriumi įvykis filmuojamas nebuvo.“

Siekiant išsiaiškinti, kodėl įvykis nebuvo filmuojamas vaizdo registratoriumi, 2021 m. vasario 15 d. buvo kreiptasi į 2-ojo SVS specialistą (budinčiajai pamainai) [...] ir jaunesnysis specialistas J. V. pateikė tarnybinius pranešimus, kuriuose nurodė, kad „2021 m. sausio 18 d., [...] apie 13 val. 00 min., jaunesnysis specialistas J. V. apėjimo metu pastebėjo, kad gyvenamojoje kameroje Nr. 13 esantis nuteistasis X [...] ketina save žaloti, o nuteistasis Y yra susipjaustęs kairės rankos dilbį. Prieš nuteistuosius buvo panaudotos specialiosios priemonės. Po specialiųjų priemonių panaudojimo jaunesnysis specialistas J. V. pastebėjo, kad vaizdo registratorius buvo išsikrovęs.“

4.6. „2021 m. vasario 4 d. buvo kreiptasi į Vilniaus PN Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus gydytoją E. M. su prašymu pateikti duomenis, ar nuo 2021 m. sausio 18 d. X kreipėsi į sveikatos priežiūros specialistus dėl pablogėjusios sveikatos būklės ar patirtų sužalojimų, kurie galėjo kilti fizinės prievartos, ašarinio purkštuvu bei antrankių panaudojimo metu. E. M. pateikė tarnybinį pranešimą Nr. 81-437, kuriame nurodė, kad X į sveikatos priežiūros specialistus dėl minėtų priežasčių nesikreipė.“

4.7. „Atliekant tarnybinį patikrinimą dėl fizinės prievartos, ašarinio purkštuvu ir antrankių panaudojimo prieš nuteistąjį X, vadovaujantis Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimų prevencijos ir tyrimo, kūno sužalojimų dokumentų rengimo, tvarkymo ir apskaitos laisvės atėmimo vietose tvarkos aprašo, patvirtinto Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. V-357 „Dėl suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimų prevencijos ir tyrimo, kūno sužalojimų dokumentų rengimo, tvarkymo ir apskaitos laisvės atėmimo vietose tvarkos aprašo patvirtinimo“ 16 p., 2021 m. vasario 15 d. raštu Nr. 9-883 buvo informuotas Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros 3-iojo skyriaus vyriausiasis prokuroras Egidijus Motiejūnas.“

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

5. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (BVK):

112 straipsnis „Pataisos įstaigų režimas ir pagrindiniai jo reikalavimai“ – „1. Režimas – tai diferencijuotų laisvės atėmimo bausmės vykdymo sąlygų ir šią bausmę atliekančių nuteistųjų elgesio taisyklių visuma. 2. Pagrindiniai pataisos įstaigų režimo reikalavimai yra šie: būtinas nuteistųjų izoliavimas ir nuolatinė jų priežiūra; reikalavimas nuteistiesiems tiksliai ir nenukrypstamai atlikti savo pareigas; skirtingų laikymo sąlygų sudarymas atsižvelgiant į nuteistojo padaryto nusikaltimo pavojingumą ir pobūdį, nuteistojo asmenybę ir elgesį bausmės atlikimo metu. 3. Laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji dėvi savo arba pataisos įstaigos išduotus drabužius. Nuteistiesiems daroma krata. Nuteistojo asmens kratą daro tos pačios lyties pareigūnai“;

114 straipsnis „Pataisos įstaigų apsauga“ – „1. Pataisos įstaigų ir jose laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų apsaugą vykdo pataisos įstaigų pareigūnai.“

6. Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatymo (Pareigūnų veiklos įstatymas):

11 straipsnis „Prievartos naudojimo sąlygos“ – „1. Prievarta gali būti naudojama tik tarnybinio būtinumo atvejais ir tik tiek, kiek to reikia tarnybinei pareigai atlikti. Pataisos pareigūnai naudoti prievartą privalo adekvačiai esamoms aplinkybėms ir proporcingai esamam pavojui, atsižvelgdami į konkrečią situaciją, teisės pažeidimo pobūdį, intensyvumą ir individualias pažeidėjo savybes. 2. Pataisos pareigūnai turi teisę naudoti psichinę ir (ar) fizinę prievartą. 3. Prievartą pataisos pareigūnai turi teisę naudoti šiais atvejais: 1) saugodamiesi ar siekdami apsaugoti asmenis nuo gresiančio pavojaus gyvybei ar sveikatai; 2) kai asmuo nevykdo Kalėjimų departamento, pataisos įstaigos arba tardymo izoliatoriaus administracijos reikalavimų ar nurodymų (siekdamas priversti asmenį paklusti), taip pat sulaikydami asmenis (jeigu jie priešinasi); [...]. 4. Pataisos pareigūnai turi teisę naudoti antrankius ir surišimo priemones: 1) prieš agresyvius ar linkusius žalotis asmenis; 2) konvojuodami arba pristatydami į policijos įstaigą ar kitą instituciją ar įstaigą asmenis, atlikdami šių asmenų apžiūrą. 5. Fizinė prievarta naudojama tik tada, kai psichinė prievarta buvo neveiksminga arba kai bet koks delsimas kelia pavojų pataisos pareigūno ar kito asmens gyvybei ar sveikatai. [...].“

7. Vilniaus PN nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020-01-06 įsakymu Nr. 1R-7 (toliau vadinama – Nuostatai):

8 punktas – „Vilniaus pataisos namai, siekdami veiklos tikslo, atlieka šias funkcijas: 8.1. užtikrina įstatymų nustatytą įstaigoje laikomų suimtųjų ir nuteistųjų apsaugą, priežiūrą ir šių asmenų izoliavimo reikalavimus; [...].“

8. Laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir priežiūros instrukcijoje, patvirtintoje Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. V-88 (toliau vadinama – Instrukcija) (akto redakcija, galiojusi nuo 2020-04-04 iki 2021-01-29), nustatyta :

„173. Sprendimą panaudoti specialiąsias priemones ar šaunamuosius ginklus savarankiškai priima kiekvienas pataisos pareigūnas. Specialiosios priemonės ir šaunamieji ginklai naudojami įvertinant ir atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, pažeidėjo asmenybę, konkrečias aplinkybes, specialiųjų priemonių ir šaunamųjų ginklų taktines bei technines charakteristikas.

[...]

175. Pataisos pareigūnai naudoja antrankius ir surišimo priemones prieš agresyvius ar linkusius žalotis asmenis, konvojuodami arba pristatydami (palydos metu) į policijos įstaigą, asmens sveikatos priežiūros įstaigą ar kitą instituciją ar įstaigą suimtuosius (nuteistuosius), atlikdami šių asmenų apžiūrą.

[...]

184. Panaudoję prievartą ar šaunamuosius ginklus, pataisos pareigūnai įstaigos direktoriui pateikia tarnybinius pranešimus, kuriuose nurodo, kada, kur, prieš ką, kokiomis aplinkybėmis prievarta, specialiosios priemonės ar šaunamieji ginklai buvo panaudoti. Dėl prievartos, specialiųjų priemonių ar šaunamojo ginklo panaudojimo atliekamas tarnybinis patikrinimas (išskyrus atvejus, kai naudojami antrankiai ir surišimo priemonės prieš agresyvius ar linkusius žalotis asmenis, konvojuojant arba pristatant (palydos metu) į policijos įstaigą, asmens sveikatos priežiūros įstaigą (sargybos metu asmens sveikatos priežiūros įstaigoje) ar kitą instituciją ar įstaigą suimtuosius (nuteistuosius), atliekant šių asmenų apžiūrą). Tarnybiniai pranešimai pridedami prie tarnybinio patikrinimo arba pažeidimo dokumentinės medžiagos.

185. Apie prievartos, specialiųjų priemonių ar šaunamųjų ginklų panaudojimą įrašoma Tarnybinių pranešimų apie budėjimą žurnale.

186. Apie panaudotas specialiąsias priemones, prievartą, jeigu tai lėmė asmens mirtį arba gyvybei pavojingą sveikatos sutrikdymą, įstaigos direktorius arba jį pavaduojantis pataisos pareigūnas nedelsdamas praneša prokurorui.

187. Apie šaunamųjų ginklų panaudojimo prieš asmenį atvejį, aplinkybes ir pasekmes įstaigos vyriausiasis specialistas budinčiajai pamainai ar jį pavaduojantis pataisos pareigūnas nedelsdamas informuoja įstaigos direktorių arba jį pavaduojantį pataisos pareigūną, prokurorą, Kalėjimų departamentą.

[...]

207. Tarnybiniai vaizdo registratoriai (mobilūs prietaisai, galintys įrašyti vaizdą ir garsą) įstaigose naudojami siekiant užtikrinti įstaigos darbuotojų saugumą, suimtųjų (nuteistųjų) apsaugą ir priežiūrą, jų pareigų ir draudimų vykdymo kontrolę bei nustatytų suėmimo vykdymo ir baudmės atlikimo užtikrinimo priemonių režimo reikalavimų laikymąsi, taip pat užtikrinant turto apsaugą įstaigose. Vaizdo registratoriai taip pat naudojami siekiant užfiksuoti kratų ir apžiūrų atlikimą, įstatymų, kitų teisės aktų ir dienotvarkės pažeidimus.

[...]

211. Vaizdo registratoriai privalomai naudojami:

[...]

211.2. vykdant suimtųjų (nuteistųjų) nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų prevenciją, dienotvarkės užtikrinimą;

211.3. bendrųjų, planinių ir neplaninių kratų metu;

[...]

211.5. bendraujant su konfliktuojančiais, nuolat drausmės pažeidimus darančiais suimtaisiais (nuteistaisiais);

[...]

211.10. suimtųjų (nuteistųjų) patikrinimų-skaičiuočių, maitinimo, konvojavimo pėsčiomis, įstaigos teritorijos apėjimo metu bei pastebėjus daromą pažeidimą.“

9. Tarnybinių vaizdo registratorių naudojimo tvarkos apraše, patvirtintame Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2021 m. vasario 3 d. įsakymu Nr. V-43, numatyta:

„5. Vaizdo registratoriai privalomai naudojami:

5.1. budinčiųjų pamainų pataisos pareigūnams budint mobiliuose priežiūros postuose;

5.2. vykdant suimtųjų (nuteistųjų) nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų prevenciją, dienotvarkės užtikrinimą;

5.3. bendrųjų, planinių ir neplaninių kratų metu;

[...]

5.9. užtikrinant Lietuvos Respublikos teisės aktų vykdymo kontrolę;

5.10. suimtųjų (nuteistųjų) patikrinimų-skaičiuočių, maitinimo, konvojavimo pėsčiomis, įstaigos teritorijos apėjimo metu bei pastebėjus daromą pažeidimą.

Tyrimui reikšminga Seimo kontrolieriaus darbo praktika

10. Seimo kontrolieriaus 2020 m. vasario 21 d. ataskaitoje Nr. NŽTI-2019/1-1 nurodoma:

10.1. „[...] pareigūnams suteikta diskrecija atliekant pareigas naudoti prievartą nėra absoliuti. Pareigūnai fizinę prievartą prieš asmenis turi teisę naudoti tik išskirtiniais, teisės aktuose numatytais, atvejais, tik esant tam tikroms sąlygoms ir ne daugiau, nei reikia teisėtiems tikslams pasiekti, bei turi būti tinkamai parengti veikti situacijomis, susijusiomis su prievartos naudojimu“;

10.2. „Apibendrinant tai, kas įvardyta, darytina išvada, kad dėl techninių kliūčių ir kitų priežasčių pareigūnai vykdydami užduotis ne visada pasitelkia vaizdo fiksavimo priemones, todėl fizinės prievartos atvejai neretai būna neužfiksuojami. Seimo kontrolieriaus nuomone, tokia teisėsaugos pareigūnų praktika sudaro prielaidas žmogaus teisių pažeidimų rizikai“;

10.3. „Seimo kontrolierius pažymi, kad fizinė prievarta prieš asmenis, kurie nesipriešina, nekelia pavojaus pareigūno ar kito asmens gyvybei ar sveikatai, nėra pateisinama, todėl atkreipia dėmesį į įstatymuose įtvirtintų imperatyvių nuostatų, kuriose numatytos pareigūnų fizinės prievartos taikymo sąlygos bei tvarka, laikymosi būtinybę.“

Tyrimo išvados

11. Skunde Pareiškėjas nurodė, kad Vilniaus PN pareigūnai prieš jį panaudojo specialiąsias priemones, nors jis nesipriešino ir vykdė pareigūnų nurodymus .

12. Seimo kontrolierius savo darbo praktikoje yra pažymėjęs, kad pareigūnams suteikta diskrecija atliekant pareigas naudoti prievartą nėra absoliuti. Pareigūnai fizinę prievartą prieš asmenis turi teisę naudoti tik išskirtiniais, teisės aktuose numatytais, atvejais, tik esant tam tikroms sąlygoms ir ne daugiau, nei reikia teisėtiems tikslams pasiekti. Fizinė prievarta prieš asmenis, kurie nesipriešina, nekelia pavojaus pareigūno ar kito asmens gyvybei ar sveikatai, nėra pateisinama, todėl atkreiptinas dėmesys į įstatymuose įtvirtintų imperatyvių nuostatų, kuriose numatytos pareigūnų fizinės prievartos taikymo sąlygos bei tvarka, laikymosi būtinybę (šios pažymos 10.1, 10.3 punktai).

Prievartos priemonių panaudojimo pataisos pareigūnų veikloje sąlygos yra įtvirtintos Pareigūnų veiklos įstatymo 11 straipsnio (šios pažymos 6 punktą) nuostatose, pagal kurias pataisos pareigūnai individualiai pagal įvykio aplinkybes turi įvertinti fizinės prievartos taikymo būtinybę, t. y., ar pavojus yra akivaizdus, neišvengiamas ir realus, koks yra asmens pavojingumo laipsnis, jo psichinė ir sveikatos būklė, elgesys baismės atlikimo metu; tik nepadėjus įtikinimo priemonėms

(jeigu jos galimos), pataisos pareigūnas gali pradėti naudoti silpniausio lygio prievartos priemonės, o nepajėgdamas įgyti pažeidėjo paklusnumo proporcingai pažeidėjo pasipriešinimo lygiui didinti ir prievartos lygį; pažeidėjui paklusus, nedelsiant nutraukti prievartos priemonės.

13. Vilniaus PN Seimo kontrolierių informavo, jog 2021 m. sausio 18 d. pareigūnas kamerų apėjimo metu pastebėjo, kad Pareiškėjas ketina save žaloti. Apie 13 val. 2 min. pareigūnai užėjo į gyvenamąją kamerą, kur nuteistasis garsiai rėkdamas ir mojuodamas rankomis vartojo necenzūrinius žodžius, į prašymą nusiraminti nereagavo, buvo įspėtas apie specialiųjų priemonių panaudojimą, tačiau nenurimo, pradėjo staigiai ir agresyviai mojuoti rankomis, todėl buvo panaudotas ašarinis purkštukas, uždėti antrankiai. Pareiškėjas buvo nuvestas į laikino sulaikymo patalpą, kur, jam nusiraminus, antrankiai buvo nuimti 15 val. 10 min. Po antrankių nuėmimo nuteistasis buvo nuvestas medicininei apžiūrai, kur užfiksuotas abiejų rankų riešų paraudimas, akių paraudimas ir ašarojimas. Sužalojimai atsirado po antrankių bei ašarinio purkštuko panaudojimo.

Vilniaus PN Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus gydytojas nurodė, kad Pareiškėjas po 2021 m. sausio 18 d. į sveikatos priežiūros specialistus dėl pablogėjusios sveikatos būklės ar patirtų sužalojimų, kurie galėjo kilti fizinės prievartos, ašarinio purkštuko bei antrankių panaudojimo metu, nesikreipė.

Vilniaus PN pareigūnų teigimu, Pareiškėjas elgėsi neprognozuojamai, siekė save sužaloti, nevykdė pareigūnų reikalavimų nusiraminti, mojavė rankomis, vartojo necenzūrinius žodžius, todėl pareigūnai ir panaudojo prieš Pareiškėją fizinę prievartą bei specialiąsias priemones.

Pareiškėjas teigia, kad žaloti savęs neketino, pareigūnus iškviėtė, nes susižalojo kitas kameroje buvęs nuteistasis, pareigūnams atėjus į kamerą jis nesipriešino, vykdė jų nurodymus, tačiau šie vis tiek naudojo fizinę prievartą.

14. Skundo tyrimo metu taip pat nustatyta, kad Pareiškėjas 2021 m. sausio 20 d. įteikė Vilniaus PN administracijai skundą dėl galimai neteisėtos fizinės jėgos ir specialiųjų priemonių prieš jį panaudojimo. Vilniaus PN administracija atliko tarnybinį patikrinimą. Tarnybinio patikrinimo metu buvo peržiūrėta stacionarių vaizdo kamerų medžiaga, kuriose užfiksuotas tik nuteistųjų išvedimas iš kameros, kadangi vaizdo registratoriumi įvykis nebuvo filmuojamas. Apklausus budėjusį pareigūną dėl vaizdo registratoriaus naudojimo, šis paaiškino, jog tik po specialiųjų priemonių panaudojimo pastebėjo, kad vaizdo registratoriaus maitinimo elementas buvo išsikrovęs.

Pažymėtina, kad, budėjusiam pareigūnui vaizdo registratoriumi neužfiksavus fizinės prievartos ir specialiųjų priemonių panaudojimo aplinkybių ir fakto prieš Pareiškėją, nors, vadovaujantis Instrukcijos 211 punktu, pareigūnas tai privalėjo padaryti, nėra aišku, kaip Vilniaus PN pareigūnai tarnybinio tyrimo metu įvertino fizinės prievartos taikymo Pareiškėjui būtinybę, t. y., ar pavojus buvo akivaizdus, neišvengiamas ir realus, koks buvo asmens pavojingumo laipsnis, jo psichinė ir sveikatos būklė, ir priėmė sprendimą, kad Vilniaus PN pareigūnai fizinę prievartą Pareiškėjo atžvilgiu naudojo proporcingai, nors tokie išvadai padaryti ir ją pagrįsti jie neturėjo pakankamai objektyvių duomenų – vaizdo įrašo, kuriame būtų užfiksuota, kaip incidento metu elgėsi tiek Pareiškėjas, tiek pareigūnai. Šios aplinkybės leidžia teigti, jog Vilniaus PN pareigūnai savo išvados dėl pareigūnų veiksmų, panaudojant fizinę prievartą Pareiškėjo atžvilgiu, proporcingumo nepagrindė tokiu būdu, kad nekiltų abejonių dėl jos teisėtumo ir pagrįstumo.

15. Atkreiptinas dėmesys, kad tarnybiniai vaizdo registratoriai įstaigose naudojami siekiant užtikrinti įstaigos darbuotojų saugumą, suimtųjų (nuteistųjų) apsaugą ir priežiūrą, jų pareigų ir draudimų vykdymo kontrolę bei nustatytų suėmimo vykdymo ir bausmės atlikimo užtikrinimo priemonių režimo reikalavimų laikymąsi, taip pat užtikrinant turto apsaugą įstaigose. Vaizdo registratoriai taip pat naudojami siekiant užfiksuoti kratų ir apžiūrų atlikimą, įstatymų, kitų teisės aktų ir dienotvarkės pažeidimus. Dėl šios priežasties teisės aktai įpareigoja pareigūnus, įskaitant ir Vilniaus PN pareigūnus, vaizdo registratorius privalomai naudoti bendraujant su konfliktuojančiais, nuolat

drausmės pažeidimus darančiais suimtaisiais (nuteistaisiais) bei pastebėjus daromą pažeidimą.

Seimo kontrolierius savo darbo praktikoje yra pastebėjęs, kad šio reikalavimo ne visada yra laikomasi, t. y., dėl techninių kliūčių ir kitų priežasčių pareigūnai vykdydami užduotis ne visada pasitelkia vaizdo fiksavimo priemones, todėl fizinės prievartos atvejai neretai lieka neužfiksuoti. Seimo kontrolieriaus nuomone, tokia teisėsaugos pareigūnų praktika sudaro prielaidas žmogaus teisių pažeidimų rizikai.

Nagrinėjamu atveju susiklosčiusi situacija, kai vaizdo registratoriaus maitinimo elementas *išsikrauna* būtent prievartos panaudojimo metu, kelia abejonių Vilniaus PN pareigūnų veiksmų proporcingumu ir sudaro prielaidas manyti, kad galėjo būti pažeistos Pareiškėjo teisės.

Pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas akcentuoja, jog administracinių teisinių santykių, susiklostančių tarp privačių asmenų ir valdžios institucijų, ypatumai lemia, kad privatus asmuo juose yra silpnesnioji pusė. Tokia teisinė asmens padėtis lemia, kad santykiyje su viešąja administracija kilus neaiškumams, teisė aiškintina jo naudai, siekiant subalansuoti nelygias šalių pozicijas bei garantuoti asmens, kaip silpnesnės šalies, apsaugą. Iš to valstybės institucijoms, įstaigoms, pareigūnams ir kitiems atitinkamus įgaliojimus turintiems asmenims kyla pareiga užtikrinti, kad privatūs asmenys galėtų veiksmingai ir tinkamai pasinaudoti jiems Lietuvos Respublikos Konstitucijos, kitų nacionalinės teisės aktų bei tarptautinių dokumentų suteikiamomis teisėmis ir laisvėmis. Tiek valdžios institucijos, tiek teismai, siekdami įgyvendinti gero viešojo administravimo principą, užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių bei privataus asmens, kaip silpnesnės santykio su viešąja administracija šalies, apsaugą, privalo bet kurioje situacijoje vadovautis fundamentaliais protingumo, teisingumo, sąžiningumo principais, sprendimų priėmimo metu atsižvelgti į susiklosčiusių aplinkybių visumą (2013 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A552-185/2013; 2013 m. gegužės 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A444-878/2013; 2014 m. kovo 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A552-385/2014; 2015 m. birželio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1872-552/2015).

16. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundas dėl Vilniaus PN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neproporcingai panaudojus prievartą, yra pagrįstas. Siekiant ateityje išvengti tokių abejonių ir prielaidų, Vilniaus PN direktoriui rekomenduotina imtis priemonių, kad pareigūnams atliekant užduotis, susijusias su galimu poreikiu panaudoti prievartos priemones, būtų užtikrintas savalaikis, tinkamas, efektyvus vaizdo fiksavimo priemonių naudojimas.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

17. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžiama X Skundą dėl Vilniaus PN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neproporcingai panaudojus prievartą, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

18. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14 punktu, Seimo kontrolierius Vilniaus PN direktoriui rekomenduoja incidente dalyvavusius pareigūnus papildomai instrukuoti apie vaizdo registratorių veikimo principus ir naudojimą teisės aktuose nustatyta tvarka.

19. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Seimo kontrolierius Vilniaus PN direktoriui rekomenduoja imtis priemonių, kad ateityje, pareigūnams atliekant užduotis, susijusias su galimu poreikiu panaudoti prievartos priemones, būtų užtikrintas savalaikis, tinkamas, efektyvus vaizdo fiksavimo priemonių naudojimas, o nepasirūpinus tinkamu vaizdo registratoriaus veikimu spręsti klausimą dėl tarnybinės pareigūnų atsakomybės.

20. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas